

Neugriechische Volkslieder, gesammelt von Werner von Haxthausen. *Urtext und Übersetzung* hrsg. von K. Schulte Kemminghausen und Gustav Soyter. Aschendorffsche Verlagsbuchhandlung, Münster i. W. 1935. (Veröffentlichungen der Annette von Droste-Gesellschaft 4. Bd) σ. IX. 196.

Οἱ ἀδελφοὶ Werner καὶ August von Haxthausen, ὧς καὶ ἡ συγγενής των ποιήτρια Annette von Droste, ἀνήκουν εἰς τοὺς ρομαντικούς ἐκείνους τῆς Γερμανίας, τοὺς ὁποίους ἐνεθουσίασεν ἡ ἀνακάλυψις τοῦ ποιητικοῦ πλούτου, τοῦ ἀποθησαυρισμένου εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ. Συνδεόμενοι διὰ φιλίας πρὸς τοὺς ἀδελφούς Grimm καὶ ἄλλους λόγιους, κατέγιναν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1805-1820 εἰς τὴν περισυλλογὴν μνημείων τοῦ λόγου τοῦ λαοῦ ἐν τῇ Βεστροφάλιᾳ, ἕξ ἧς κατήγοντο. Καὶ ὁ μὲν August παρεσκεύασε συλλογὴν γερμανικῶν δημοτικῶν ᾄσμάτων, τὴν ὁποίαν ἀφῆκε ἀδημοσίευτον, ἐχρησιμοποίησε δὲ βραδύτερον ὁ Al. Reifferscheid (Westfälische Volkslieder, Heilbronn 1879), ἡ δὲ Annette διέθεσε τὸν θησαυρὸν τῶν τραγουδιῶν, τὰ ὅποια κυρίως ἀπεμνημόνευε καὶ ἐτραγουδοῦσε, διὰ τὴν συλλογὴν τοῦ Uhland (Alte, hoch und Volkslieder, Stuttg. 1844. Βλ. Jahrb. für Volksliedforschung τ. 1 σ. 79 κέ. καὶ τ. 3 σ. 56 κέ.).

Ὁ Werner, ὅστις ἦτο κατὰ δώδεκα ἔτη πρεσβύτερος τοῦ ἀδελφοῦ του, μετέσχε τοῦ ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως τῆς Γερμανίας πολέμου καὶ τὸ 1814/15 διέτριψεν ἐν Βιέννῃ, ὅπου καὶ ἄλλοι λόγοι φίλοι του, ὧς ὁ J. Grimm καὶ ὁ von Stein, εἶχον συναθροισθῆ ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ συνεδρίου τῆς εἰρήνης. Ἐκεῖ ἐγνώρισε πολλοὺς Ἑλληνας καὶ ἡ ἀγάπη του πρὸς τὸν λαὸν καὶ τὰ δημιουργήματα αὐτοῦ τὸν ἔκαμε νὰ δεῖξῃ ἐνδιαφέρον καὶ διὰ τὴν ποίησιν καὶ τὴν μουσικὴν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Καὶ θὰ ἤκουσε μὲν Ἑλληνας ἐκ τῶν ἐν Βιέννῃ διαμενόντων ἄδοντας τραγούδια τῆς πατρίδος των, ἀλλὰ τὴν συλλογὴν του δὲν κατήρτισεν ὁ ἴδιος. Τὸ κύριον αὐτῆς μέρος, περιλαμβάνον ὑπὲρ τὰ 50 τραγούδια, προέρχεται ἀπὸ χειρόγραφον γεγραμμένον διὰ χειρὸς τοῦ ἐκ Σιατίστης τῆς Μακεδονίας Θεοδώρου Μανούση, τοῦ κατόπιν καθηγητοῦ τῆς ἱστορίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν περιῆλθε δ' εἰς αὐτὸν διὰ τοῦ γραφῆως τῆς ἐν Βιέννῃ Βιβλιοθήκης B. Coritar, ὅστις καὶ κατὰ λέξιν μετάφρασιν τῶν ᾄσμάτων ἐπρομήθευσεν εἰς αὐτόν. Ὅθεν εἰς τὸν Η. κυρίως ἀνήκει ἡ ἔμμετρος ἐπεξεργασία τῆς μεταφράσεως ταύτης. Τὸ λοιπὸν μέρος τῆς συλλογῆς του ἀπετελέσθη ἐξ ᾄσμάτων, τὰ ὅποια βραδύτερον ἄλλοι Ἑλληνες διαμένοντες ἐν Γερμανίᾳ κατέγραψαν χάριν αὐτοῦ ἢ διάφοροι φίλοι του παρεχώρησαν εἰς αὐτόν.

Σκοπὸς τοῦ Η. ἦτο ἐξ ἀρχῆς νὰ δημοσιεύσῃ τὴν συλλογὴν, τὴν ὁποίαν οὕτως ἀπέκτησε. Θέλων ὁμως νὰ ἔχη τὴν γνώμην τοῦ Goethe, μετέβη τὸ

θέρος τοῦ 1815 εἰς Wiesbaden. Ὅθεν ὁ Η. εἶναι ὁ πρῶτος, ὅστις κατέστησε γνωστὴν τὴν ποιήσιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ εἰς τὸν Gōthe. Οὗτος δ' οὐ μόνον τὴν δημοσίευσιν τῆς συλλογῆς θερμῶς συνέστησεν εἰς αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ὑπεσχέθη νὰ γράψῃ τὸν πρόλογον δι' αὐτήν. Ἐξ ἐπιστολῶν καὶ σημειωμάτων, ἅτινα παρατίθενται ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τοῦ βιβλίου, μανθάνομεν τὴν ἐντύπωσιν, τὴν ὁποίαν τὰ ἄσματα τῆς συλλογῆς ταύτης ἔκαμαν εἰς τὸν μέγαν ποιητὴν. Τὴν 5 Ἰουλίου 1815 ὁ Gōthe ἔγραφε πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ Αὐγούστου: «Εἶπέ εἰς τὸν Riemer, ὅτι μ' ἐπεσεκέφη εἰς φίλος τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων, ὅστις ἔχει ἄσματα δημοτικὰ τοῦ λαοῦ τούτου, τὰ ἐκλεκτότερα, ἔξ ὧν γνωρίζομεν, ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς λυρικῆς, δραματικῆς καὶ ἐπικῆς ποιήσεως». Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἔγραφεν ὁ Gōthe πρὸς τὸν H. Meyer περὶ τῶν νεοελληνικῶν ἁσμάτων: «εἶναι ἰσάξια πρὸς ὅτι ἄριστον ἐν τούτῳ τῷ εἶδει ἔχομεν». Ὁμοίως δ' ἐν τοῖς Annalen 1815: «Ὀλίγα ξένα μὲ ἔχουν συγκινήσει, ἐν τούτοις πολὺ μὲ εἴλκυσαν ἑλληνικὰ τραγούδια νεωτέρων χρόνων, τὰ ὁποῖα μοὶ ἀνεκoinώθησαν ἐν πρωτοτύπῳ καὶ ἐν μεταφράσει καὶ τὰ ὁποῖα εὐχομαι νὰ ἴδω δημοσιεύμενα τὸ ταχύτερον. Οἱ κύριοι von Natzmer καὶ von Haxthausen ἔχουν ἀναλάβει τὴν ὠραίαν ταύτην ἐργασίαν».

Ὅθεν εἶναι ἄξιον ἀπορίας, ὅτι ὁ Η. μόνον τρία ἐκ τῶν ἁσμάτων τῆς συλλογῆς τοῦ ἐδημοσίευσεν ἐν τινι περιοδικῷ τὸν Φεβρουάριον 1818, ἐνῶ ἤδη ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου 1816 ἀνεκοίνωσε εἰς τὸν J. Grimm, ὅτι εἶχεν ὄλην τὴν συλλογὴν τοῦ ἐτοίμην πρὸς ἔκδοσιν· ἐξήτει μάλιστα παρ' αὐτοῦ τὴν ἀποστολὴν τῆς μεταφράσεως τῶν σερβικῶν τραγουδιῶν, τὴν ὁποίαν ὁ Grimm εἶχε φιλοτεχνήσει καὶ ὑποσχεθῆ νὰ παραχωρήσῃ εἰς αὐτόν, ἵνα τὴν δημοσιεύσῃ μαζί μὲ τὰ ἑλληνικὰ τραγούδια. Καὶ βραδύτερον δ' ὅτε μὲ τὴν ἀναζωπύρῃσιν τοῦ φιλελληνικοῦ πνεύματος ἐν Γερμανίᾳ ἄνδρες οἶοι ὁ Thiersch καὶ ὁ Welcker καὶ ὁ Niebuhr συνίστων εἰς αὐτόν θερμῶς τὴν δημοσίευσιν τῆς συλλογῆς του, οὐδὲ τότε ἀνταπεκρίθη πρὸς τὰς ὑποδείξεις αὐτῶν καὶ ἠναγκάσθη ὁ Gōthe ἐν Kunst und Altertum IV, 1 (1823) νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν σύστασίν του. Τοῦτο ἐπροκάλεσε μόνον ἐπιστολὴν τοῦ Η. ἐκτενεστάτην πρὸς τὸν Gōthe, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὡς δικαιολογίαν τῆς μακρᾶς ἀναβολῆς του προβάλλει τὸ μὲν τὴν ἀπασχόλησιν αὐτοῦ εἰς ἔργα διοικητικὰ—ἦτο Regierungsrat ἐν Köln—τὸ δὲ τὴν ζωηράν του ἐπιθυμίαν νὰ συνοδεύσῃ τὴν ἔκδοσίν του μὲ ὅσον τὸ δυνατὸν πληρεστέρας εἰδήσεις περὶ τῆς γλώσσης καὶ τοῦ βίου τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Διὸ καὶ δὲν παύει νὰ ζητῇ παρ' αὐτοῦ τὸν ὑπεσχημένον πρόλογον, ὡς καὶ ἱστορικὴν εἰσαγωγὴν περὶ τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης καὶ ποιήσεως παρὰ τοῦ J. Grimm καὶ ἄλλων λογίων φίλων του. Ὅθεν ἡ ἀδυναμία του νὰ δώσῃ ὁ ἴδιος ὑπομνηματισμούς, παρέχοντας τ' ἀναγκαῖα στοιχεῖα πρὸς κατανόησιν τῶν ἁσμάτων τῆς συλλογῆς του, ὀφειλομένη προφανῶς εἰς ἄγνοιαν τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας καὶ φιλολογίας καὶ εἰς ἑλλιπῆ γνῶσιν αὐτῆς τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης, ἠνάγκαζεν αὐτόν νὰ ἐξαρτᾷ τὴν ἔκδοσιν

τῆς συλλογῆς του ἐκ τῆς ξένης βοήθειας. Φαίνεται ὅμως καὶ ὅτι δὲν ἔχουν ἄδικον ὁ Gōthe καὶ ὁ J. Grimm, οἵτινες τὴν αἰτίαν τῆς ἀναβολῆς ἀποδίδουν ὁ μὲν εἰς τὸ ἀναποφάσιτον τοῦ χαρακτῆρός του, ὁ δὲ εἰς ὀκνηρίαν. Οἱ δισταγμοὶ τοῦ H. δὲν ἐνικήθησαν καὶ ὅταν μὲ τὴν ἀναγγελίαν τῆς προπαρασκευῆς τῆς ἐκδόσεως Fauriel οἶκος ἐκδοτικὸς τῆς Στουτγάρδης ἀπηυθύνθη πρὸς αὐτὸν ζητῶν ν' ἀναλάβῃ τὴν δημοσίευσιν τῆς συλλογῆς του. Οὕτως ὁ Fauriel τὸν προέλαβε, ἔκτοτε δ' ὁ H. δὲν σκέπτεται πλέον τὴν ἐκδοσιν αὐτῆς. Καὶ θὰ ἔχανετο ἴσως διὰ παντός ἡ συλλογή, τῆς ὁποίας τὴν δημοσίευσιν ἐπόθησαν ἄνδρες ἐπιφανεῖς τῆς Γερμανίας, ἂν μὴ πρὸ δύο ἐτῶν τὴν ἀνεκάλυπτε μεταξὺ τῶν καταλοίπων τοῦ H. ὁ ἐν Münster τῆς Βεστροφλίας καθηγητῆς K. Schulte Kemminghausen. Εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τὸν γνωστὸν νεοελληνιστὴν Gustav Soyter ὀφείλομεν, ὅτι ἡ τόσον παλαιὰ καὶ σπουδαία διὰ τὴν μελέτην τῶν τραγουδιῶν τοῦ λαοῦ μας συλλογή αὕτη, ἡ πρώτη καταρτισθεῖσα ὑπὸ Γερμανοῦ, σώζεται ἀπὸ τὴν καταστροφὴν καὶ διὰ τῆς μεταφράσεως γίνεται γνωστὴ καὶ εἰς εὐρύτερον κύκλον μελετητῶν τῆς δημῶδους ποιήσεως.

Ἡ ἔκδοσις ἔγινε μὲ τὴν ἀπαιτουμένην φιλολογικὴν ἀκριβείαν καὶ ἐπιμέλειαν. Καὶ πρῶτον ἐν τῇ εἰσαγωγῇ (σ. 1-33) ἐκτίθεται ἐν πάσῃ ἀκριβείᾳ ὑπὸ τοῦ Kemm τὸ ἱστορικὸν τῆς συλλογῆς, παρατίθεται δὲ καὶ ἡ μνημονευθεῖσα ἐπιστολὴ τοῦ H. πρὸς τὸν Gōthe. Εἶτα τὸ βιβλίον διαιρεῖται εἰς δύο μέρη. Τὸ Α' μέρος περιέχει ἐν πρωτοτύπῳ καὶ ἐν γερμανικῇ μεταφράσει τὰ ἔξομα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ὁ H. μετέφρασεν ἢ μᾶλλον ἐπεξεργάσθη μετρικῶς μὲ τὸν σκοπὸν νὰ τὰ δημοσιεύσῃ. Τούτων τὰ 42 πρῶτα προέρχονται ἐκ τοῦ χφ. τοῦ Θ. Μανούση, τὰ δ' ἐπόμενα 6 ἔχουν γραφῇ ὑπ' ἄλλης, ἀγνώστου, χειρός. Τὸ Β' δὲ μέρος περιλαμβάνει 29 ἔξομα καὶ 80 δίστιχα, τὰ ὁποῖα περιέχονται μὲν ἐν τοῖς καταλοίποις τοῦ H., γραφέντα χάριν αὐτοῦ ὑπὸ Ἑλληνοσ ἀπαιδευτοῦ μετὰ τὴν ἐν Βιέννῃ διαμονὴν του, ἀλλὰ δὲν μετεφράσθησαν ὑπ' αὐτοῦ. Ἡ παρατιθεμένη ἐν τῷ βιβλίῳ μετάφρασις, οὕσα κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς πεζόν, ἀνήκει εἰς τὸν ἕτερον τῶν ἐκδοτῶν, τὸν Soyter. Εἰς ταῦτα ἀκολουθεῖ περιγραφὴ τῶν χειρογράφων, ὡς καὶ ἀναγραφὴ τῶν διαφόρων γραφῶν, αἱ ὁποῖαι ἀπαντῶνται εἰς τὰ διάφορα χειρόγραφα, ἐφ' ὅσον αὐταὶ δὲν προέρχονται ἐξ ἀπλῶν ὀρθογραφικῶν σφαλμάτων· σὺνάμα γίνεται καὶ παραπομπὴ εἰς ἄλλας συλλογὰς καὶ δὴ εἰς τὴν τοῦ Passow καὶ παρέχονται ποικίλαι ἄλλαι εἰδήσεις. Ἐν παραρτήματι τέλος δημοσιεύονται 17 ἔξομα μετὰ μουσικῶν σημείων καὶ χάριτος τῶν τόπων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὰ ἔξομα.

Ἦτο εὐτυχὴς ἡ σκέψις τοῦ Kemminghausen νὰ καλέσῃ εἰς συνεργασίαν τὸν Soyter, ὅστις ἐκ τῶν μελετῶν του ἦτο ἐνδεδειγμένος νὰ ἐρευνήσῃ τὰ καταλειφθέντα χειρόγραφα καὶ ἀποδώσῃ τὸ κείμενον τῶν ἔξομάτων. Ὁ S. διετήρησε τὰς γραφὰς τῶν χειρογράφων καὶ δὴ τοῦ Μανούση καὶ ἐκεῖ ὅπου προφανῆς εἶναι ἡ ἐπίδρασις τῆς λογίας γλώσσης, ὡς ἦλθε, ἀδελφῆ, πρᾶγμα,

τοὺς ἄνδρας, τοὺς σπαῖτους, πίπτουν, παῦσε, νὰ συντριφθῆ κτλ. Τὰς διορθώσεις του περιώρισεν ὁ S. εἰς περιπτώσεις, εἰς ἃς ἐπεβάλλοντο αὐταὶ ἐκ λόγων κατανοήσεως τοῦ κειμένου· οὕτω ἐν τῷ Α' μέρει γράφει ἐν ἀρ. VIIb στ. 5 Γιάννη, 15 Γιαννάκης ἀντὶ Ἰάνη, Ἰανάκης, IX, 15 στὸ ἅγιο εὐαγγέλιο ἀντὶ στὸν ἅγιον εὐ. XXV, 10 παγανιάς ἀντὶ παγωνιάς, 11 στὸ λημέρι ἀντὶ τοῦ λ. καὶ ἐν τῷ Β' μέρει ἀρ. 1 στ. 9 γιὰ νὰ μπῆτε ἀντὶ κι' ἀναμπῆτε, 8, 2 δροσίσης ἀντὶ δρόσης, 12, 4 μιὰν πίσσημην ἡμέραν ἀντὶ μ. ποίσηνην ἡ. 16, 6 στὰ διάσελλα ἀντὶ στὰ δησέλα, 27, 3 μ' ἄ τὸν φοβᾶσαι ἀντὶ μὰ τὸν φ. Νομίζομεν ὅμως ὅτι καὶ εἰς ἄλλας τινὰς περιπτώσεις ἐπεβάλλετο ὁμοίως ἡ διορθωσις ἢ ἡ προτίμησις ἐτέρας γραφῆς τῶν χειρογράφων· π.χ. ἐν τῷ Α' μέρει ἀρ. I στ. 3 ρίχνουν καὶ σὲ σκοτώσουν γραπτέον ρ. κ. σ. σκοτώνουν, στ. 7 τί'σαι βραχνιασμένος γρ. τ. σ. <ἄ>ραχνιασμένος, ἐφ' ὅσον τὸ β λείπει εἰς τάντιγραφα, ἐν δὲ τῷ χειρογράφῳ Μανούση ἔχει προστεθῆ κατόπιν, XIII, 5 κι αὐτός μου γρ. κι ἄτός μου, προβλ. XLIIa, 17 καὶ ἄτός μου, XXXVII, 6 στὴ σέλλ' ἀργαβιασμένα γρ. ἀραδιασμένα (ἢ ἀρμαθιασμένα) XXXVIII, 3 ὁ παπαῶ μου γρ. ὁ μπαμπᾶς μ. XXXIX, 1 τ' ἄλῃν ἠψηλὸ καὶ μέγα (βουνὸ) γρ. τ' ἄλλο ψηλὸ κ. μ. (Περὶ τῆς σημασίας τοῦ οὐδ. ἄλλο πρὸ ἐπιθ. ἢ ἐπιρρ. βλ. Ἰστ. λεξεξικὸν τῆς νέας Ἑλληνικῆς λ. ἄλλος 1 γ. ἢ εἰκασία τοῦ S. ὅτι προέρχεται ἐκ τοῦ τουρκ. alı = ὑψηλὸς δὲν φαίνεται πιθανή). Ἐν τῷ Β' μέρει ἀρ. 2 στ. 3 ἐτοῦτα ζεύκια γρ. ἐτοῦτ' τὰ ζέφκια, ἀριθ. 3 στ. 9 καὶ Γιώργος γρ. κι ὁ Γ. 7, 8 Κι ἀκόμα λόγος γρ. κι ἀκόμα ὁ λ. 13, 6 μοναστήρι γρ. μαναστήρι κατὰ τὸ χειρόγραφον 18, 11 Γιατὶ πλιὸ δὲν ἔρχομαι γρ. γ. πουλιὸ δ. ἔ. κατὰ τὸ χειρόγρ. (διὰ τὸ μέτρον), 26, 13 Μ' ἄς εἶθε μοῦ τῆ δώσουνε γρ. μ' ἄς ἦθε μ. τ. δ. 27, 20 τὰ μῆλα σου ρυπίζονται καὶ τὸν κρεμνὸ φοβᾶνται γρ. λιμπίζομαι—φοβᾶμαι.

Ὁ τόπος τῆς προελεύσεως τῶν καθ' ἕκαστον ᾄσμάτων δυστυχῶς δὲν παρεδόθη. Ὡς ὅμως καὶ ὁ S. παρατηρεῖ, ταῦτα προέρχονται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ Μακεδονίας, Ἠλείου καὶ Θεσσαλίας, ὁπόθεν κατήγοντο οἱ πλεῖστοι τῶν ἐν Βιέννη διαμενόντων Ἑλλήνων. Διότι εἶναι πιθανόν, ὅτι ὁ Μανούσης τὰ ᾄσματα του δὲν ἔγραψε μνημονεύων ὅλα, ἀλλ' ἀκούων παρ' ἄλλων Ἑλλήνων. Δὲν λείπουν βέβαια καὶ ᾄσματα ἐξ ἄλλων ἑλληνικῶν χωρῶν, καὶ δὴ ἐκ Κρήτης ὡς καὶ ἡ γλῶσσα πολλῶν ᾄσμάτων καὶ διστίχων καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Κρητὸς Ἐλευθ. Παναγιώτου, τὸ ὁποῖον ἀπαντᾶται εἰς ἐν τῶν χειρογράφων, μαρτυροῦν.

Ἄσματα ἄλλοθεν ἄγνωστα, καθ' ὅσον ἠδυνήθην νὰ ἐξακριβώσω, περιέχει ἡ συλλογὴ αὕτη ὀλίγα. Ἄλλ' ἡ ἀξία αὐτῆς ἔγκειται κυρίως εἰς τὴν παλαιότητα αὐτῆς καὶ τὴν ἀνόθευτον καταγραφὴν τῶν ᾄσμάτων. Τὰ ᾄσματα ἰδίως τοῦ Β' μέρους, γραφέντα παρ' ὄλως ἀπαιδέτου Ἑλληνοῦ, εἶναι ἀπῆλλαγμένα

τῶν γλωσσικῶν ἀλλοιώσεων, τὰς ὁποίας παρουσιάζουν τὰ τοῦ Α' μέρους, διότι ὁ Μανούσης δὲν ἔμεινεν ἀνεληρέαστος ἀπὸ τὴν λογίαν γλῶσσαν. Νοθείας ὅμως καὶ παραφθορὰς εἰς τὰ κείμενα, οἷας παρατηροῦμεν εἰς μεταγενεστέρας συλλογὰς, δὲν ἐπεχείρησεν ὁ Μανούσης. Πολλαχοῦ μάλιστα τὰ κείμενα τῆς συλλογῆς του οὐ μόνον εἰς τὴν γλωσσικὴν μορφήν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ὅλην σύνθεσιν τῶν ἁσμάτων διαφέροντα οὐσιωδῶς τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν παραλλαγῶν διασφύζουν παράδοσιν γνησιωτέραν. Ὅθεν ἡ συλλογὴ αὕτη θὰ παράσχη σπουδαιοτάτην συμβολὴν εἰς τὴν ἱστορικὴν καὶ τεχνικὴν ἔρευναν τῶν τραγουδιῶν τοῦ λαοῦ μας.

Γ. Α. ΜΕΓΑΣ